

Štigerjeva vila, ki je do srede 70. let stala v zahodnem predmestju Celja, je bila poleg znanega Petrička še eno "zavetišče" oziroma taborišče za osirotele otroke, ki so jim partizani starše pobili ali jih zaprli v taborišča. Ali se je tam zgodil krut zločin nad skupino otrok ali pa so jih poslali v Sovjetsko zvezo?

Štigerjeva vila, njen lastnik je bil uspešen celjski trgovec s trgovino na Glavnem trgu, je stala med savinjsko železnico in Ljubljansko cesto, zahodno od Glazije, na sedanjih Zelenici. Park okrog vile je

Stari grad

Fotografija Josip Pelikan

Štigerjeva vila

bil proti Cesti za Lavo ograjen z visokim lesenim plotom. Severno proti železnici je bila posest omejena s Potjo na Lavo, ki se je končala s kostonjevim drevoredom ob železniškem prehodu. Tudi kasnejša kovačija ob Cesti na Lavo je bila Štigerjeva. Na jugu, proti Ljubljanski cesti, je bil prostor ograjen z visoko železno ograjo, skozi katero so vodila velika železna vrata, zunaj te ograje je bil proti cesti globok jarek. Proti zahodu, severu in vzhodu je bil prostor obdan z visoko mrežo. Na zahodni strani je posest mejila na Mili dvor, posestvo celjskega trgovca Žumra. Njegove stavbe so bile nato predelane v Veterinarsko bolnišnico. Sama vila je bila zidana v sece-

sijskem slogu. S svojimi stolpiči in ovalnimi strešnimi okni je delovala kot graščina. V Celju je bila to ena najbolj dekorativnih stavb.

Leta 1945 so jo sredi poletja spremenili v zavetišče otrok pobitih staršev, konec leta v zavetišče otrok pobitih staršev iz Bosne, čez dve leti v internat Vrtnarske šole v Medlogu, sredi 70. let pa so jo porušili, da so lahko zgradili stanovanjske bloke Na Zelenici.

Neveselo otroštvo

Dietrich Janič pripoveduje: "V vilo so me pripeljali konec maja iz Žalca s tovarnjakom. Nastanili so me v sobo z veliko otroki mojih let. Vsi smo bili preplašeni in zamorjeni. Ko sem si ogledal okoli-

co svojega novega bivališča, sem ugotovil, da so zadaj za hišo barake, v katerih prebivajo partizani. Kmalu sem jih spoznal. V obcestnem jarku je bilo nametanega veliko orožja in streliva. Ko so začeli čistiti ta jarek, so partizani prišli po nas, otroke, da smo orožje in strelivo pobirali iz jarka in dajali partizanom v roke. Ti pa so vse skupaj zlagali v zabojce in jih odnašali proti svojim barakam. Naši dnevi so bili vse prej kot otroško veseli. Čakali smo mame in očete, od kod in kdaj bodo prišli po nas. V decembru nas je obiskal Miklavž, dobili smo jabolka, namesto Miklavža pa so prišli samo parklji.

Nekega dne po Miklavžu smo morali "ta mali" iz vseh sob zme-

tati slamarice na dvorišče. Veliki so slamarice dajali na kup in jih zažigali. Pozno popoldne je prišel ukaz, da se moramo skopati. Najprej se bodo skopali veliki, nato pa pridemo na vrsto mi. Kopanje se je začelo, ko je bila že tema. Odpeljali so nas iz hiše v neko barako. Ta je stala med vilo in partizansko barako. V prostoru, kjer smo se morali sleči do nagega, je bil v kotu velik kup obleke in čevljev, zraven pa vrata, ki so nekam peljala. Tudi mi smo morali odvreči obleko na isti kup. Slečeni smo morali dolgo čakati, tako da nas je prezeblo do kosti. Po kakšnih dveh urah čakanja je prišel v prostor moški in nam dejal, da je zmanjkalo vode in da se ne moremo kopati. Ukazal nam je, naj se oblečemo, obleko in čevlje pa si lahko po želji izberemo iz kupa. Bilo nas je okoli 15, ki smo se oblečeni morali vrniti nazaj v vilo. V vili je bilo vse tiho, kot da smo mi edini prebivalci. Za spanje so nam določili drug prostor. Zdaj smo spali na deskah, po dva na enem pogradu. Dobili smo vsak po dva koca, enega namesto rjuhe, enega za pokri-

ti. S tesnobnim občutkom sem se zabil v svojo posteljo in zaspal.

So jih zaplinili?

Drugi dan sem zastoj pričakoval velike fante, ki so prejšnji dan kurili slamarice. Nikoli več jih nisem videl. V vsej hiši nas je bilo prej okoli 150 do 200. Nekaj dni smo ostali sami. Jaz sem kmalu hudo zbolel in sem bil premeščen v zgornjo sobo, kjer so bile pernice. Ker mi ni bilo nič bolje, so me odpeljali v bolnišnico. Tam me je zdravil pokojni dr. Flajs.

Aprila 1946 sem se iz bolnišnice vrnil v Štigerjevo vilo. Pome je prišla Zdenka Petriček s konjem in kolesom. Peljala me je k Antoniji Marinko v Gotovlje, kjer sem

ostal. Po dolgih letih premišljevanja, kaj se je zgodilo s fanti, ki so tako nenavadno izginili, sem prišel do ugotovitve, da so jih zaplinili in nekam odpeljali.”

Lidija Slak, njeno deklisko ime je Hildegarda Samide, je bila v otroškem taborišču na Petričku. Ob neki priložnosti me je vprašala po telefonu iz Loč, ali sem izvedel, kam so odšli vsi otroci s Teharij, ki jih je bilo zelo veliko.

Rudi Čokl iz Zibike: “Leta 1946 sem bil bolničar v Veterinarski bolnišnici na Lavi v Celju. Ob lesenih baraki so Nemci pustili komoro za zaplinjevanje garjavih konj. Tudi mi smo jo uporabljali. Konja smo spravili iz barake v komoro skozi stranska vrata. Enkrat nam je konj, ki smo ga že imeli v komori in spustili zvepleni plin, padel skupaj. Skušali smo ga rešiti, vendar nam je prej kot v petih minutah poginil. Od takrat zaplinjevanja nismo več uporabljali. Komoro sem odvedel pod kozolec, ki je stal malo odmaknjen od dvorišča. V njej sem nato nekaj let vsako leto spital po tri prašiče.”

Mamina vrnitev

Julijan Golavšek: “Z Dunaja, kjer je bil moj oče železničar, so nas pregnali Rusi. Oče je bil ubit dvesto metrov od doma na Dunaju. Šli smo na transport za Slovenijo. Naš dom je bil v Polzeli. Mama s štirimi otroki je mislila, da nas dom čaka. Ko smo prišli tja, so nas tuji stanovalci z orožjem odgnali. Šli smo v Žalec, kjer nas je sprejela Ozna. Zaprli so nas v neko klet, kjer smo živeli en teden in jedli tisto, kar je bilo v kleti. Nato so mamu odpeljali na Teharje. Sestro Ljubo in brata Fredija so odpeljali v neko zavetišče v Žalcu, mene in brata Zdenka pa v Štogerjevo vilo v Celje. Tam sem septembra ali oktobra močno zbolel. Gotovo bi umrl, če ne bi prišel neki človek in mi dal injekcijo in še neka zdravila. Prišel je spet čez štirinajst dni in mi še dal zdravila. Kasneje sem izvedel, da je bil zdravnik iz Ljubljane. Prinesel je tudi zdravila za druge fante iz te

bolniške sobe, ki je bila v prvem nadstropju. Meni je še naročil, da jih moram spomniti, kdaj morajo vzeti zdravila. Tako sem s sedmimi leti že bil bolničar.

Spomnim se še, kako so neki ljudje zadaj za hišo kopali jame. Te ljudi so stražili partizani s puškami. V te jame so nato zmetali veliko orožja, ki so ga od nekdaj pripeljali. Proti koncu leta so se nam pridružili fantje, ki so bili zelo ubogi. Njihovega jezika nisem razumel. Kasneje sem izvedel, da so to bile sirote iz Bosne.

Januarja ali februarja je po naju z bratom prišla mama. Iz taborišča Teharje je bila izpuščena in je zdaj iskala prostor, kjer bi se nas pet lahko naselilo. V Jetniški ulici je našla prostor 4 x 4 m, kjer je bil naš celjski dom. Naša mama, izčrpana od teharskega taborišča in uničena od preizkušenj življenja, je ostala naša mama. Tako sem Štogerjevo vilo zapustil.”

V Sovjetsko zvezo?

Ivan Ott, avtor knjige *Ukradeno otroštvo*: “V pozni jeseni, koncem oktobra ali v začetku novembra so nas od Petrička preselili v Štogerjevo vilo. Po lesenem mos-

tu čez Savinjo smo prišli karpeš. Ostalo nas je malo, samo kakih 20 fantov. Dekleta so odpeljali drugam. Novi dom se ni dal primerjati s Petričkom. Tukaj se nam je zdelo lepo in udobno. Posebno sem si zapomnil novo upravnico Gigico, ki je bila z nami izredno prijazna in dobra. Kasneje so se nam pridružili tudi otroci iz Bosne. V maju 1946 so me našli pravi starši iz Zagreba. Pri odhodu iz doma me je Gigica vprašala: ‘No, Ivan, kam boš šel, ali v Zagreb ali na vojaško akademijo v Rusijo?’ ‘V Zagreb,’ sem ji odgovoril in se z očetom odpravil na vlak.”

Piljo Višekruna, moj gimnazijski sošolec, na 45-letnici mature: “Bil sem sirota s Kozare. Nemci so nam pobili starše in zažgali vas. V Celje smo prišli pred zimo 1945. leta. Nastanili so nas v Štogerjevo vilo. Pred nami so bili tam neki drugi otroci, ki so jih poslali na šolanje v Sovjetsko zvezo. Ostali pa so neki manjši, s katerimi smo bili skupaj. V času počitnic so me sotrpine vrnili v Bosno. Jaz sem ostal v Celju, v Kajuhovem domu v mestu. Po maturi sem odšel na Pravno fakulteto v Zagreb. Po končanem študiju sem bil direk-

tor tovarne Rade Končar. Kasneje sem bil v vladi Hrvaške zadolžen za socialna vprašanja. Na nekem obhodu po domovih osirotelih otrok sem našel po dvajsetih letih svojo sestro. Zdaj kot upokojenec živim v Zagrebu.”

Avgusta 1946 se dom zapre

Nestl Žgank, tajnik Okrožnega odbora Osvobodilne fronte Celje, je 31. 7. 1946 izdal odločbo št. 2830-VI/1-1946, s katero se Mladinski dom v vili Štoger s 5. avgustom 1946 likvidira. V obrazložitvi je navedeno, da odkar so bili bosanski otroci evakuirani, “ni več potrebe za vzdrževanje tega doma. 35 slovenskih sirot, od tega 25 moških in 10 ženskih, naj se skupaj z arhivom preseli v Okrožni mladinski dom na Polzelo. V cilju štednje na stroških upravnega aparata naj se Ministrstvu za kmetijstvo pri vladi LRS, omogoči vselevitev za potrebe kmetijstva”.

Sirote brez staršev ali enega od staršev so komunisti uporabili kot sredstvo za ohranjanje oblasti. Tiste otroke, ki jim jih je uspelo prevzgojiti in integrirati v svoj sistem, so uporabili, druge so zavrgli. To počno še danes.

Janez Črnej

Celje pred drugo svetovno vojno